

Urbán Ákos – Zágonyi Ádám

Változó banki adatok –

a nemzetközi számviteli sztenderd hazai bevezetése

Kiemelt figyelem szükséges az idei évben a pénzügyi rendszer adatainak elemzéséhez. 2017-től a magyar bankrendszer kétharmada nemzetközi számviteli sztenderdek alkalmazva készíti el a beszámolóit. Az áttérő bankok számos, jelentős változással szembesültek: összesen 1, illetve 6 százalékkal „növelték” a mérlegfőösszeget és a saját tőkéjüket, míg az eredményük több, mint 4 százalékkal emelkedett a 2016 év végi számviteli eljárásrend változása nyomán. Az alábbiakban részletesen bemutatjuk az áttérés hatásait.

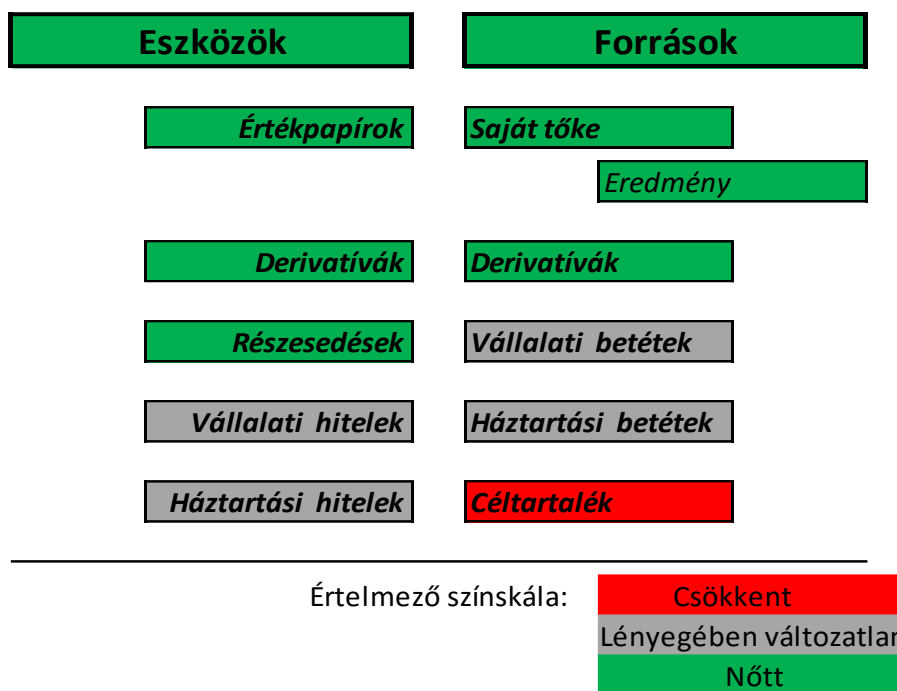
2017-ben a hazai hitelintézeti szektor megkezdte a nemzetközi számviteli sztenderdre, az IFRS-re (International Financial Reporting Standards) történő átállást, amely 2017-től választható, 2018-tól pedig az integráció nélküli hitelintézeti szektorra kötelező¹ érvényű lesz. 2017-ben nyolc hazai bank és két fióktelep teljesíti adat-szolgáltatási kötelezettségét az IFRS-nek megfelelő módon. 2017-ig a magyar bankrendszer egységesen a magyar számvitel törvénynek, valamint a hitelintézetekről szóló kormányrendeletnek megfelelően készítette el a beszámolóit. A szektor nagyobb szereplői számára az IFRS és az arra történő átállás azonban nem jelentett teljességgel új feladatot. A tőzsdei cégek eddig is elkészítették és közzétették IFRS alapú egyedi adatokat is tartalmazó konszolidált beszámolójukat, továbbá sok hazai bank a konszolidációs anyabanki jelentéseknek történő megfelelés végett egyedi adatait már eddig is IFRS szerint bocsátotta anyavállalata rendelkezésére.

Az eddigi magyar számviteli sztenderdeken nyugvó beszámolókhöz képest a legnagyobb különbséget a valós értéken történő értékelés jelenti az IFRS szerinti riportokban. A magyar számviteli sztenderd (HAS) elméletben eddig is ismerte a valós értékelés fogalmát, azonban ez egyrésztől nem feleltethető meg teljes mértékben az IFRS-nek, másrésztől pedig ennek a hazai hitelintézeti szektorban való elterjedtsége alacsonynak volt tekinthető. Az áttérő bankoknál a valós értékelésből adódóan mind a mérlegfőösszeg, mind pedig az eredménytételük összességben emelkedtek (1. ábra). Az értékpapírok és részesedések könyv szerinti értéknél magasabb valós értéke jelentette az eszközoldali növekedés fő okát, amely növekedést a forrásoldalon

¹ A takarékszövetkezeti integráció 2019-től tér át az IFRS sztenderdek alkalmazására.

a tartalékok és az eredmény (együtt saját tőke) növekedése ellentételezett, míg a derivatívák pozícióértéke a mérleg mindkét oldalát felfelé módosította. Az amortizált bekerülési értéken vett kategóriák sem eszköz, sem forrásoldalon nem okoztak nagyobb változást, a betétek és hitelek értéke csak kis mértékű változást mutat, míg a céltartalékok értéke csökkent.

1. ábra: A banki mérlegséma főbb változásai az IFRS bevezetése kapcsán

Forrás: MNB.

Az áttérő bankok mérlegfőösszeg-arányosan a bankrendszer közel kétharmadát teszi ki, a 7 nagybank közül 5 tért át 2017-ben. Az áttérés közvetlen hatásaként a bankrendszer 2016 év végi mérlegfőösszege 201, míg saját tőkéje 135 milliárd forinttal emelkedett, amely az áttérő bankoknál összességében 1, illetve 6 százalékos emelkedést jelent az eszközöknél és a saját tőkében (2. ábra). Eszközoldalon a hiteleknel alacsony, 1 százalék alatti eltéréseket tapasztalunk, a nettó vállalati hitelállomány 3,8 milliárd forinttal alacsonyabb, míg a nettó háztartási 9,6 milliárd forinttal magasabb az IFRS szerinti beszámolóiban.

Vállalati hiteleknel az alacsonyabb szám az amortizált bekerülési érték módszer következménye, ahol bekerüléskor egy adott hitel a magyar számviteli szabályokkal ellentétben nem névértéken, hanem diszkontált értéken kerül a könyvekbe és a futamidő alatt arányosan elosztva „nyeri vissza a névértékét”. Ez a jelenlegi gazdasági

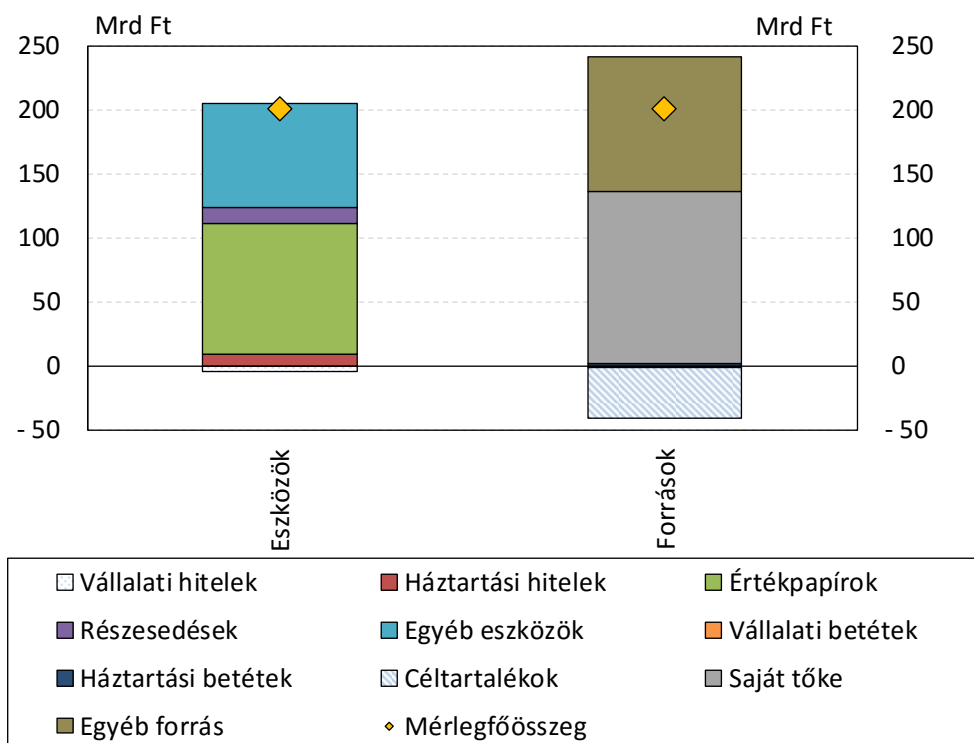
környezetben, egy átlagos hitelnél nagyságrendileg azt jelenti, hogy az állomány kezdeti értéke HAS-ban 100, míg ugyanez az IFRS-ben 95 egységen van nyilvántartva. A háztartási hitelállománynál megfigyelt fordított, pozitív előjelű hatás nagyrészen a forintosításból adódó eltérő értékvesztési gyakorlat következménye. A forintosított háztartási hitelállomány az IFRS szerint kivezetésre, majd már valós értéken újrafelvételre került, míg a HAS-ban ezek a hitelek értékvesztettek maradtak. Az újrafelvétel és a belső minősítésen alapuló (IBNR) értékvesztési szabályok miatt ezeknek a hiteleknek nagyobb része IFRS-ben problémamentes, így ezeknél nincs kapcsolódó értékvesztés. A magyar értékvesztési szabály pedig ebben az esetben „túltartalékol”, azaz az IFRS szerint kivezetett hiteleken elszenvedett veszteségnél magasabb a magyar szabályok szerint megképzett értékvesztés. Az értékvesztés elszámolása tekintetében fontos megemlíteni, hogy az IFRS bevezetésével átmeneti időszakra számíthatunk, hiszen 2018-tól maga a nemzetközi előírás is változni fog. A 2017 végéig érvényben lévő nemzetközi sztenderd szerint az értékvesztés elszámolása alapvetően objektív bizonyítékokra épül. Az új, 2018-tól hatályos sztenderd ezzel szemben proaktívan elvárja az értékvesztés elszámolását egy teljesítő követelés esetében is, így jobban megfelel a várható veszteségek prudens becslésére vonatkozó felügyeleti elvárásoknak.

A valós értéken történő értékelés a részesedések értékénél 12,4, míg értékpapíroknál 101,5 milliárd forinttal növeli az eszközoldalt. Az értékpapírok átértékelésének elemzésére írásunkban még visszatérünk.

Forrásoldalon sajáttőke 135 milliárdos növekedése mellett a legjelentősebb tételnél, a betétállománynál nem találunk eltérést.² A banki forrásszerkezetből adódóan a betétállományok nagyrésze lejárat nélkülinek tekinthető (látraszóló, rövid lekötésű), ahol az IFRS által használt amortizált bekerülési érték módszer hatásai nem érvényesülnek. A céltartalékok összege az IFRS szerint 39,1 milliárd forinttal alacsonyabb, amely a HAS-nál nagyobb fokú bizonyosságot megkövetelő, szigorúbb céltartalékolási szabályok következménye.

² A rendkívül alacsony (0,01 százalék alatti) vállalati és háztartási állományi különbségek a különböző felhasznált adatszolgáltatások (felügyeleti, monetáris és FINREP) eltérő jelentési struktúrájából adódnak.

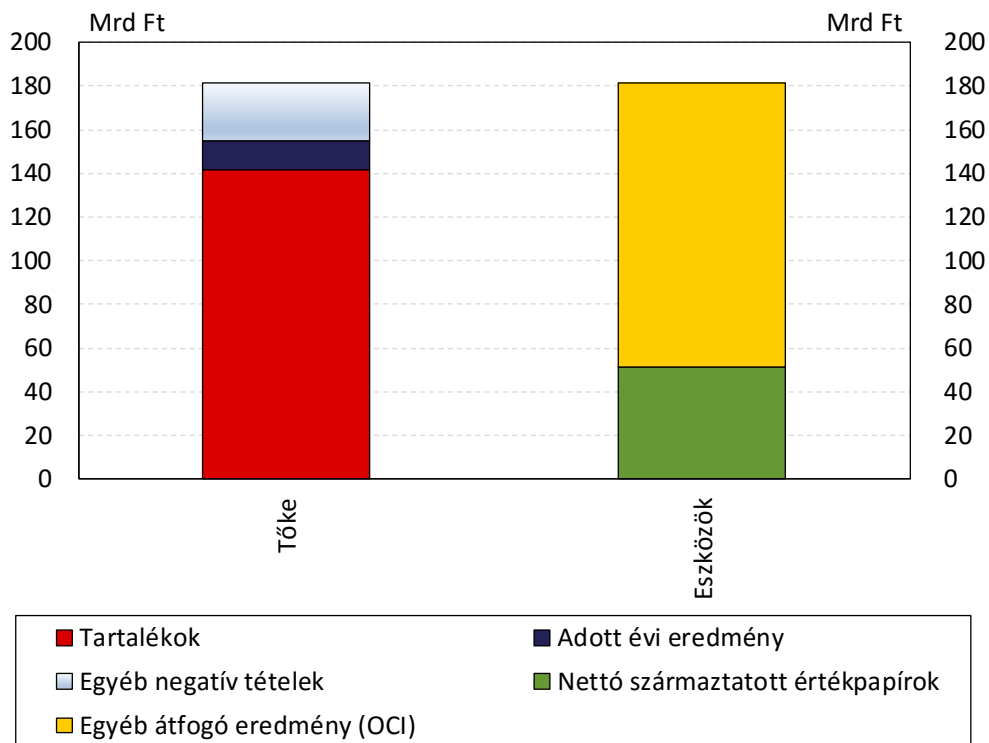
2. ábra: A főbb eszköz- és forráselemek változása az IFRS sztenderd bevezetése nyomán

Forrás: MNB.

A mérlegfőösszeg növekedése mellett a tárgyévi eredmény is magasabb volt IFRS szerint, így a mérleg szerinti eredményen keresztül ez is további 13,2 milliárd forinttal növeli a tőke állományát. A tárgyévi eredmény és a tartalékok IFRS szerinti közel 150 milliárdos többletét alapvetően két nagyobb tétel határozza meg: a származékos ügyletek nettó értéke és a saját tőkével szemben valós értéken értékelt (OCI) eszközök értékváltozása (2. ábra). A származtatott ügyletek fordulónapi értéke a magyar számviteli szabályokkal szemben megjelenik a kimutatásokban, mind a mérlegben, mind pedig az eredményben. A származtatott ügyletek nettó 51,3 milliárd forintos összege közvetlenül növelte az eredményt. A saját tőke változása mögött elsősorban a tartalékok növekedése áll, amely az értékpapírállomány és a részesedések valós értéken történő bemutatásának köszönhető. Az OCI „tartalék” 130,3 milliárd forint állományából valós értéken értékelt részesedések 12,3, míg az értékpapírok 101,5 milliárd forintot magyaráznak. A részesedésék magasabb értéke a valós értékkülönböt mellett a devizális tételek magyartól eltérő átértékelésének is következménye.

3. ábra: A tőkeváltozást meghatározó főbb tényezők

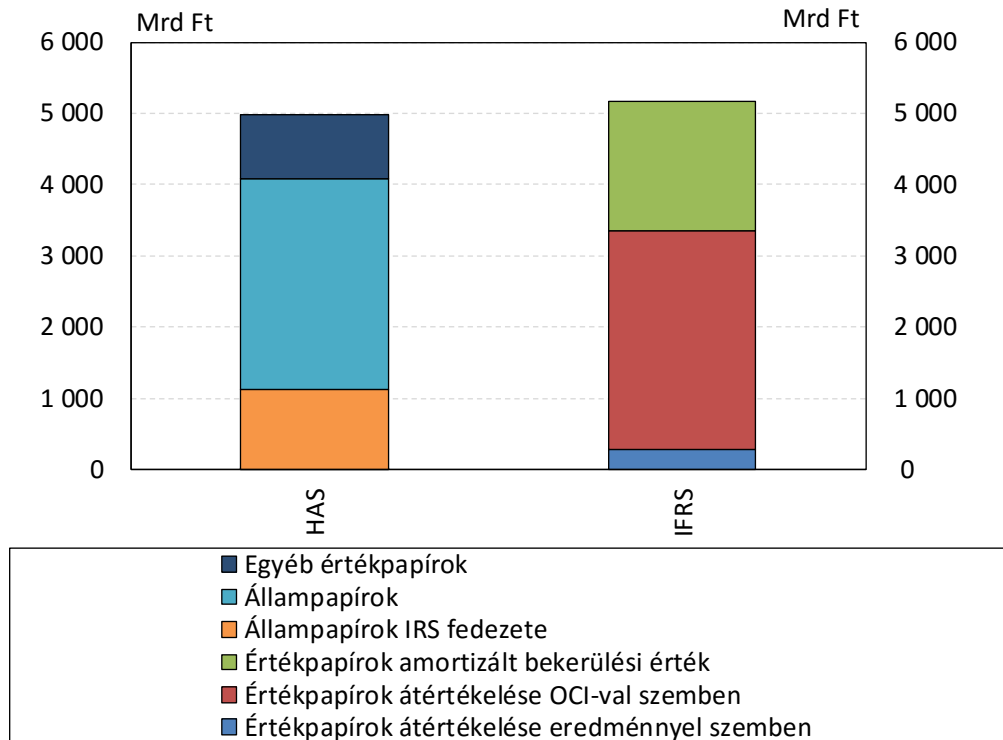
Forrás: MNB.

Az értékpapír-állománynál fontos megemlítenünk, hogy az előzetes várakozásoktól eltérően a bankrendszer a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (kötvények) jóval magasabb részét értékeli valós értéken. A bankok az értékpapírok 65 százalékát valós értéken tartják nyilván, míg az amortizált bekerülési módszer alapján értékelt értékpapírok csak az állomány 35 százalékát adják (3. ábra). A valós értéken nyilvántartott állomány túlnyomó részének értékváltozása (több, mint 82 százaléka) saját tőkével szemben könyvelendő, míg az eredménnyel szemben kevesebb, mint 18 százaléka értékelt. Az elmúlt években a csökkenő, illetve tartósan alacsony kamatkörnyezetben az értékpapírok értéke növekvő tendenciát követett, ezért a valós értékelés elsősorban az alacsonyabb diszkontfaktor hatása miatt több, mint 101 milliárd forinttal növelte az értékpapír-állomány összértékét.

A valós értékelésből adódóan az értékpapír-állomány és azon belül a legnagyobb hányadot kitevő állampapír-állomány értékére a kamatkörnyezet változásai ezentúl nemcsak a piacokon, hanem a számviteli beszámoló soraiban is hatnak átértékelődés formájában. Ez azt jelenti, hogy hiába tartja a bank akár lejáratig az adott értékpapírt, azt minden fordulónapon kötelezően át kell értékelnie. Ebből adódik, hogy a saját tőke és az eszközoldal volatilitása is meg fog nőni. Ezt a hatást azonban csökkenteni lehet olyan kamatfedezeti ügyletekkel, mint például a jegybanki IRS állomány. Bár a

bankok többségében nem jelölték meg közvetlen fedezetként (cash flow hedgeként) ezt az állományt, de az értékpapír-állomány volatilitását az IRS derivatíva ellentétes irányú, azonos nagyságú mozgása az eredményen keresztül eliminálja.

4. ábra: Az értékpapírok magyar és nemzetközi számviteli sztenderd szerinti állományi megbontása

Forrás: MNB.

Az áttérést és az ahhoz való alkalmazkodást fontos kiemelt figyelemmel követni, mivel a banki adatokban bekövetkező változások még korántsem értek véget. 2018-tól ugyanis a magyar bankrendszer szinte teljes egésze áttér az IFRS sztenderdekre, továbbá megjelenik a pénzügyi instrumentumokat szabályozó új IFRS sztenderd (IFRS 9), amely jelentős eltéréseket okoz majd, elsősorban az értékvesztési modellekben. A pénzügyi rendszerről megjelenő jegybanki adatokat a következő egy évben tehát nem csupán tranzakció és volumen hatások fogják befolyásolni, hanem az IFRS átállás hatásai is, melyekre a megjelenő kiadványainkban részletesen fel fogjuk hívni az elemzők/olvasók figyelmét.

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaság.hu oldalon 2017. augusztus 21-én.”